

УДК. 911.2.502.4

ПРОЕКТОВАНІ ГЕОПАРКИ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ ЯК ДЕМОНСТРАЦІЙНІ МОДЕЛІ ЕВОЛЮЦІЇ ЗЕМЛІ

Кравчук Я., Богуцький А., Брусак В., Зінько Ю., Шевчук О.

Львівський національний університет імені Івана Франка

У роботі розглянуто можливість впровадження на території Українських Карпат нової природоохоронної категорії для збереження геоспадщини – геопарків. Запропоновано на базі існуючих геологічних пам'яток, національних природних і регіональних ландшафтних парків створити три національних геопарки: два у гірській частині Українських Карпат (“Скелясті Бескиди” і “Вулканічні Карпати”) і один у передгір’ї на границі з Подільською височиною (“Талицьке Придністер’я”). Здійснено геоконсерваційний і геотуристично-геоосвітній аналіз кожного з проєктованих національних геопарків. Обґрунтовано першочергові заходи з планування та організаційного забезпечення формування мережі геопарків на території Українських Карпат.

Ключові слова: геоспадщина, геоконсервація, геотуризм, геопарк, геоосвіта, геолого-геоморфологічні об’єкти.

Постановка проблеми. Природоохоронне законодавство та існуюча практика заповідання в Україні свідчать про недостатню увагу до питань охорони геоспадщини. Гостро постає питання розширення категорій заповідання та впровадження інноваційних форм охорони і сталого використання геоспадщини, зокрема геопарків. Прийняття у 1998 році Міжнародної Програми ЮНЕСКО «Геопарки» та її реалізація через створення мереж національних, європейських та міжнародних геопарків зумовило необхідність впровадження науково-практичних розробок з проблеми геопарків в Україні. Тут окреслюється два головних завдання: 1) розробка концептуальних та методичних засад створення національних геопарків з врахуванням рекомендованих відповідною програмою ЮНЕСКО критеріїв; 2) вибір (селекція) територій з багатою геолого-геоморфологічною спадщиною та перспективних щодо створення заповідних об’єктів геоконсерваційного, геотуристичного та геоосвітнього призначення – геопарків. Багато регіонів України мають значний потенціал геоспадщини та розвинули мережу великопросторових природоохоронних територій (національних природних та регіональних ландшафтних парків), що сприяє створенню геопарків. Першочергово це стосується Українських Карпат та Придністер’я. Ці регіони можуть стати модельним щодо проєктування та впровадження нової в Україні категорії комплексної охорони та використання геоспадщини – геопарків.

Аналіз останніх досліджень. Програму розвитку геопарків розроблено ЮНЕСКО у співпраці з Міжнародним союзом геологічних наук (IUGS) та урядовими інституціями і затверджено у березні 1999 р. на ХХІХ Генеральній конференції ЮНЕСКО. Завдання цієї програми – скоординувати національні та міжнародні зусилля в галузі збереження геоспадщини, геотопів (геомісць), заповідних геолого-геоморфологічних об’єктів.

Програма геопарків тісно пов’язана з Центром світової спадщини ЮНЕСКО та Міжнародною мережею біосферних заповідників “Людина і біосфера” (МАВ) [10]. Міжнародний досвід засвідчує, що геопарки створюють на базі наявних природних природоохоронних територій (резервати, ландшафтні та національні парки) та охоронних історико-культурних місцевостей (парки культури, історичні центри), у межах яких розташовані цінні об’єкти геоспадщини [2].

Питання створення геопарків в Україні уже активно обговорюють у наукових колах та природоохоронних організаціях. Опубліковано праці щодо створення національних геопарків у Карпатському регіоні, на Поділлі, Побужжі та в Криму [1, 2, 4, 5, 7]. Зокрема, в Карпатському регіоні пропонували створити геопарки на базі національних природних парків «Сколівські Бескиди», «Зачарований край» та геологічної пам’ятки природи «Старуня» [1, 5, 7]. Водночас, українська наукова громадськість та керівники природоохоронних організацій і установ ще недостатньо добре поінформовані про можливості й завдання цієї інноваційної форми збереження та сталого використання геоспадщини.

Мета і завдання дослідження. Ціллю пред’явленого дослідження є обґрунтування потенційної мережі геопарків на основі існуючих природоохоронних територій з багатою геолого-геоморфологічною спадщиною в Українських Карпатах.

У роботі вирішувались наступні завдання:

1) виділити перспективні для формування національних геопарків території у межах Українських Карпат на основі використання рекомендованих Програмою Геопарків ЮНЕСКО критеріїв;

2) здійснити геоконсерваційну, геотуристичну та геоосвітню характеристику проєктованих геопарків в Українських Карпатах.

Виклад основного матеріалу. Геопарк – це природоохоронна територія національного (міжна-

родного) значення, на якій розміщені особливо важливі, рідкісні (чи унікальні), естетично привабливі геолого-геоморфологічні об'єкти, що мають наукову, освітню та рекреаційну цінність. Ці об'єкти є складовою загальної концепції охорони, освіти і сталого (зрівноваженого) розвитку, більшість з них має виняткову геологічну, мінералогічну, палеонтологічну і географічну цінність [2, 8, 10].

Однією з головних цілей, які ставлять перед собою всі геопарки, є поліпшення і розширення способів охорони, облаштування і популяризації геологічних і геоморфологічних об'єктів, що є на їхніх територіях [8]. Головними завданнями геопарків є наукові дослідження, інвентаризація, картування, охорона і популяризація геологічних об'єктів, збереження скам'янілостей, створення мережі туристичних шляхів, що сполучають об'єкти на території парку з туристичною інфраструктурою, розвиток освітніх програм, організація культурних і наукових заходів та популяризація пам'яток неживої природи [8].

Нижче представлено опис територій в Карпатському регіоні, перспективних на впровадження інноваційної категорії збереження геолого-геоморфологічної спадщини – геопарків. На основі світової практики створення геопарків їх рекомендується формувати на базі існуючих тут великопросторових природоохоронних об'єктів (національні і ландшафтні парки, заповідники) та окремих визначних пам'яток неживої природи. Для їхнього виділення використано в першу чергу критерії, рекомендовані Програмою «Геопарки» ЮНЕСКО [10]:

- значна кількість надзвичайно важливих об'єктів геолого-геоморфологічної спадщини;
- на цих територіях розвивається геотуризм;
- застосовуються методи збереження та загосподарювання природничої спадщини;
- існує активна співпраця з місцевими громадами у справі збереження і популяризації геоспадщини.

На основі згаданих вище критеріїв першочергово у гірській частині Українських Карпат обґрунтовано формування двох геопарків – «Скелясті Бескиди» та «Вулканічні Карпати» та одного геопарку у Передкарпатті – «Галицьке Придністер'я».

Проектований геопарк «Скелясті Бескиди». У Скибових Карпатах запропоновано територію, перспективну для створення геопарку «Скелясті Бескиди», який повинен охопити низку типових та унікальних скелястих утворень Сколівських та Верхньодністерських Бескидів [4, 5]. Складені Бескиди глибоководними осадовими утвореннями крейдового та палеогенового віку –

флішем, до складу якого входять пісковики, алевроліти, аргіліти, гравеліти, вапняки та мергелі, що утворюють однорідні в літологічному відношенні комплекси. Для Скибової зони характерними є відклади головнинської, стрийської, ямненської, манявської, вигодської, бистрицької та (менілітової в північно-східній частині парку) світ. Важливо, що через свою міцність, породи ямненської світи у Сколівських Бескидах найбільше виходять на поверхню окремими ізольованими локалітетами і утворюють найвідоміші скельні комплекси (Урицькі скелі, Скелі Довбуша та ін.). В основі ямненської світи залягають породи яремчанських верств, які являють собою тонкоритмічний глинистий фліш. Над ними зазвичай залягає товща жовтувато-сірих товсто- і масивношаруватих, крупно- і середньозернистих невапнистих пісковиків, інколи з лінзами гравелітів [5].

Основу проектованого геопарку повинні становити скельні комплекси: Скелі Довбуша (біля с. Бубнище) та Урицькі скелі як найвідоміші в Українських Карпатах скельні утворення з багатою геолого-геоморфологічною та історико-археологічною тематикою. Одночасно вони є найбільш відвідуваними рекреаційними об'єктами геоспадщини в регіоні. Згідно з попередніми проектними розробками, геопарк «Скелясті Бескиди» можна сформувати на базі двох великопросторових природоохоронних територій – Поляницького РЛП з комплексною пам'яткою природи Скелі Довбуша та південної частини НПП «Сколівські Бескиди» з комплексом Урицьких скель [5]. У проектованому геопарку, окрім згаданих вище скельних комплексів, представлені також скельні групи (Острий Камінь, Ямельницькі скелі, Комарницькі скелі, скелі Розгірче) та поодинокі скелі (Верхне Синьовидне, Кам'янистий, Кобилів, Крушельниця). Завдяки виходам стійких ямненських пісковиків на цій території спостерігають численні скельні урвища (стінки) природного та штучного (кар'єри) походження. Цей перелік скельних феноменів доповнюють гідро-геоморфологічні об'єкти – водоспади Кам'янка та Гуркало, численні «шипоти» (мікропороги) на ріках Стрий та Опір і їхніх притоках. Завдяки історико-культурній та геолого-геоморфологічній атракційності скельних комплексів Скель Довбуша й Урицьких скель, інших скельних груп, а також водоспадів ця територія є важливою для пізнавальних туристичних маршрутів. На базі цих об'єктів із залученням місцевого населення формують групи обслуговування туристичних потоків з екскурсіводів, провідників та аніматорів з надання послуг активного туризму (кінні прогулянки) [5].

Для популяризації геолого-геоморфологічної спадщини цієї місцевості та підготовки до створення на її базі геопарку «Скелясті Бескиди» важливим є:

1) формування спеціалізованих дидактичних стежок для головних скельних комплексів (Скелі Довбуша, Урицькі скелі);

2) створення нових туристичних продуктів на засадах використання цінних об'єктів неживої природи – пізнавальних, кваліфікованих, відпочинкових, культурологічних;

3) забезпечення інформаційними та освітніми виданнями для популяризації культурної і природничої спадщини цієї унікальної території.

Проектований геопарк «Вулканічні Карпати». Вулканічне пасмо Українських Карпат сформувалося вздовж Закарпатського поздовжнього розлому, який простежується вздовж північно-східного краю Закарпатського прогину. Досліджуваному регіону, як і іншим регіонам з вулканічним рельєфом, притаманні морфоструктури *центрального* типу, характерними ознаками яких є ізометричність, округлість, овальні обриси в плані і радіально концентричне розміщення каркасних елементів. За морфологічними ознаками серед них найчастіше вирізняють купольні, купольно-кільцеві та кільцеві морфоструктури. За генетичними ознаками морфоструктури центрального типу є відображенням у рельєфі вулканічних апаратів, батолітів, кільцевих інтрузій і дайок, штоків тощо. У Вулканічному пасмі Українських Карпат налічують 11 великих стратовулканів, 6 невеликих моногенних вулканів і 125 екструзій, дайок і центрів виливу лав [6]. Першу схему розвитку вулканізму Карпат розробив М. Кутан, який виокремив три фази вулканізму. До цієї схеми для території Українських Карпат деякі зміни вніс В. Соболев (1966), який виокремив не три, а чотири фази вулканізму, відзначивши, що третя (панон) і четверта фази виявилися винятково в межах Вигорлат-Гутинського вулканічного хребта. До виділеного *посторогенного (платформного) циклу вулканізму* зачислено: 1) лавові потоки і покриви базальту та андезито-базальту (потужність 50–100 м); 2) екструзії і гіпабісальні тіла андезито-базальту; 3) шлакові конуси; 4) трубки вибуху; 5) завершальні екструзії андезито-базальту з підвищеною лужністю. Посторогенним циклом закінчилася активна вулканічна діяльність в Українських Карпатах [6].

У формуванні рельєфу Вулканічного пасма, окрім активної вулканічної діяльності, помітну роль відігравали екзогенні процеси. Зрозуміло, що їхній вплив на створення окремих форм і комплексів

форм рельєфу став дещо відчутнішим після припинення активної вулканічної діяльності. Про роль різних чинників в інтенсивності руйнування вулканічних побудов можна робити висновки, аналізуючи абсолютні та відносні висоти колишніх стратовулканів і моногенних вулканів. Більшість дослідників передбачає, що максимальні висоти стратовулканів коливалися в межах 2–3 км. Наприклад, первинна висота стратовулканів Великого Шолеса сягала близько 2 км, Анталівського – понад 2 км, Верхньобавського – близько 3 км. У сучасному рельєфі Вулканічного пасма Українських Карпат тільки декілька вершин перевищують 1 км: г. Бужора (1 085,5 м), г. Малий Синяк (1 035,2 м), г. Бистра (1 002,5 м) в хребті Великого Долу, г. Дехманів (1 017,6 м) у масиві Борлієва Долу і г. Дунавка (1 018,8 м) у хребті Синяк [6].

Тепер на території Вулканічних Карпат найпопулярнішими серед туристів об'єктами, пов'язаними з вулканічною діяльністю, є г. Анталовецька Поляна (Анталівська Поляна), гора Паланок (Мукачівська замкова гора) та місцевість Зачарована Долина (Смерековий Камінь) (з 2009 р. – НПП «Зачарований Край»). Окрім них, науковцями виділено кілька об'єктів, які можна використовувати для демонстрування вулканічної діяльності на досліджуваній території й унікальних форм рельєфу і за належного організаційного та інформаційно-освітнього забезпечення перетворити на туристичні атракції (жерла давніх вулканів, дайки і екструзії, ерозійні останці вулканічних споруд, відслонення порід вулканічного походження) [7].

Створення геопарку «Вулканічні Карпати» на основі НПП «Зачарований Край» та інших цінних геолого-геоморфологічних об'єктів (пам'ятки природи «Ворочовські скелі», «Скеля-стрімчак», «Стовп вулканічного туфу») дозволить започаткувати тут розвиток вулканічного туризму – однієї з форм геотуризму, який передбачає відвідування і вивчення місцевостей активної вулканічної чи регіонів зі слідами колишньої вулканічної діяльності у вигляді окремих об'єктів геоспадщини може значно підвищити туристичну привабливість цього регіону [7]. Одним із важливих моментів є створення маркового туристичного продукту Вулканічних Карпат. Для означеного регіону таким продуктом може стати «*Країна згаслих вулканів*», що включатиме: геотуристичні подорожі; літні науково-освітні табори для дітей та молоді; пригодницькі тури для екстремалів; екскурсії до окремих об'єктів, які ілюструють діяльність давніх вулканів та ін.; інші види туристичної діяльності на основі використання геоспадщини Вулканічних Карпат.

Геопарк “Вулканічні Карпати” матиме кластерну організаційну структуру – НПП “Зачарований край” і низка демонстраційних об’єктів по всій території Вулканічних Карпат. Центром проєктованого геопарку повинен стати нещодавно створений НПП «Зачарований Край», оскільки такий природоохоронний статус забезпечує широкі можливості для збереження і управління геоспадщиною території НПП та розвитку геоосвіти. Тут можна створити «Музей вулканів» і *Науково-освітній центр*, які поширюватимуть свою діяльність не лише на територію НПП, а й усіх Вулканічних Карпат, оскільки решта пропонувані експозиційні об’єкти перебувають у підпорядкуванні різних структур і більшість їх не мають природоохоронного статусу [7].

Геопарк «Галицьке Придністер’я». Цей геопарк пропонується організувати на межі придністерських районів Центрального (Пригорганського) Передкарпаття та Опільської височини Поділля. Він охоплюватиме територію геоморфологічних районів, що прилягають до Дністра на відрізьку Лука–Галич–Маріямпіль. Сюди входять геоморфологічні райони: Ходорівське Опілля, Бурштинське Опілля, Бистрицько-Тлумацьке Опілля (Подільська височина); Войнилівська і Прилуквинська височини та Галицько-Букачівська улоговина (Передкарпаття). Проєктований геопарк має своєрідне геотектонічне розташування на краю Східноєвропейської платформи і Зовнішньої зони Передкарпатського прогину [9]. Природні і штучні (кар’єри) відслонення в цьому регіоні дозволяють прослідкувати історію розвитку цих геотектонічних утворень протягом крейдового-четвертинного періодів. Зокрема, тут фіксуються опорні розрізи стратиграфічних горизонтів крейди (дубновецька світа (K_2db) туронського і коньякського ярусів, луквинська світа (K_2lk) сантонського ярусу); це один з репрезентативних регіонів з розвитком потужної товщі гіпсоангідритових порід тираської серії верхнього баденію, а також модельний район для вивчення розвитку долини р. Дністер у пліоцен-плейстоценовий час [9]. Протягом останнього десятиліття на основі комплексного дослідження покривних лесових товщ на терасових розрізах у Галичі, Єзуполі, Колодієві, Довгому, Маринополі, Загвізді та ін. опрацьовано регіональну стратиграфічну схему лесів і викопних ґрунтів плейстоцену [8]. Регіон є унікальним щодо вивчення історії заселення людиною цієї місцевості. Детально вивчені палеолітичні стоянки в Межигірцях, Галичі та Єзуполі [8]. Пропонована територія приваблива для геонаукових та геоосвітніх занять через широкий спектр геоморфологічної проблематики:

річкові терасові комплекси Дністра та його приток, різноманітні карстові форми (лійки, печери, карстові долини), структурно-денудатійний рельєф, гравітаційні форми (зсуви, осипища), сучасні ерозійно-аккумулятивні процеси у днищі Дністра і його приток.

В організаційному плані геопарк «Галицьке Придністер’я» пропонується утворити на базі Галицького НПП, де найцікавіші геолого-геоморфологічні утворення взято під охорону. Варто також включити Національний заповідник «Давній Галич» з цікавими антропогенними і природними формами. Окрім цього, до складу геопарку може увійти низка комплексних заповідних об’єктів, наприклад, ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Козакова долина» (Бистрицько-Тлумацька височина). Серед інформаційно-інфраструктурних об’єктів, що забезпечуватимуть виконання науково-освітніх функцій пропонуваного геопарку потрібно віднести: музей «Природа Галицької Землі» (зі збагаченою геолого-геоморфологічною експозицією), Музей історії Галича (з посиленням елементів давньої історії – палеоліту і неоліту), Дністерський географічний стаціонар Львівського національного університету імені Івана Франка (селище Єзупіль) з відповідною науково-освітньою базою.

Найбільшими атракціями району є *долина Дністра і його притоки Лімниці*, карстові комплекси Касової гора, ур. Бручева біля Дитятини, *карстові утворення* в ур. Пом’ярки біля Тимирівців і в околицях сіл Сокіл, Тумир, Озеряни: лійки і колодязі (глибиною до 20-30 м), печери і гроти, “сліпі долини”, карстові озера (“вікнини”) і арки; вклюдзи і джерела та численні *скельні утворення* (г. Борсуча і останці “Одинокий” в ур. Пом’ярки, “Божий видок” в ур. Камінь, “Стовпи” в ур. Скала, “Голова” біля Озерян, скелі біля с. Сокіл, г. Дівоча біля Кремидова тощо). З перелічених об’єктів більшість знаходиться на території Галицького НПП [3].

На території НПП описано і впорядковуються еколого-пізнавальні стежки “На Касову Гору”, “По Діброві”, “Вздовж Бурштинського водосховища” і “На стави” та туристичні маршрути “Камінь – Сімлин”, “До Галичинських печер”, “До Подільських печер”, “На Замкову гору”, “На Крилоську гору” [3]. Дві перші стежки ілюстровані буклетом і путівником, окрім яких вийшов фотоальбом “Галицький національний природний парк”, “Путівник по Галицькому району” та “Туристично-рекреаційна карта Галицького району” [3].

Окрім згаданих вище потенційних геопарків, значні можливості для створення такого типу спеціалізованих природоохоронних утворень має Вижницький НПП з прилеглими територіями

(геопарк «Кам'яне кільце»), Карпатський біосферний заповідник (геопарк «Зона Пенінських стрімчаків») [4] і геологічна пам'ятка загальнодержавного значення «Старуня» (геопарк «Парк Льодовикового періоду») [1].

Висновки. Більшість проєктованих геопарків в Українських Карпатах запропоновано створити на основі великопросторових природоохоронних утворень – національних природних («Сколівські Бескиди», «Зачарований край», «Галицький») і регіональних ландшафтних («Поляницький») парків. Для певних проєктованих геопарків («Скелясті Бескиди», «Вулканічні Карпати», «Галицьке Придністер'я») значну роль відіграє насиченість території малоплощинними геологічними об'єктами. Це дозволяє перспективним геопаркам забезпечити виконання на належному рівні геоконсерваційних функцій, а існуючі НПП і РЛП отримують додатковий статус цінних геолого-геоморфологічних територій.

Для обґрунтування проєктів створення запропонованих геопарків необхідно здійснити низку науково-дослідних та організаційно-практичних заходів, першочерговими серед яких є проведення інвентаризаційних геолого-геоморфологічних робіт з метою створення відповідних геолого-геоморфологічних карт і документації. Зараз триває паспортизація особливо цінних об'єктів геоспадщини, опрацювання схем геотуристичного та геоосвітнього освоєння територій, а також розроблення методів охорони геоспадщини й підтримки зрівноваженого економічного розвитку на територіях запропонованих геопарків. В організаційному плані для зазначених територій важливим є створення геотуристичної інфраструктури та геотуристичних шляхів.

Виділення в Українських Карпатах територій, потенційних для створення геопарків, передбачає вибір першочергових (модельних) об'єктів. Для вибору модельного геопарку можна використати такі критерії як стан вивченості об'єктів геоспадщини, характер сучасного їхнього геотуристичного використання й інформаційно-рекламного забезпечення.

Список літератури

1. Адаменко О.М., Зорін Д.О., Міщенко Л.В. «Парк Льодовикового періоду» в Старуні / О.М. Адаменко, Д.О. Зорін, Л.В. Міщенко // Висока фауна і флора останнього зледеніння : Тези доповідей II Між-

народної наукової конференції. – Івано-Франківськ – Краків, 2007. – с. 29–31.

2. Богуцький А. Концептуальні і методичні засади обґрунтування мережі геопарків в Україні / Андрій Богуцький, Ярослав Кравчук, Віталій Брусак, Юрій Зінько, Катерина Москалюк, Оксана Шевчук // «Геологічні пам'ятки – яскраві свідчення еволюції Землі» : зб. матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції – К.: Логос, 2011. – С. 143–145. [Електронний ресурс] – Режим доступу [http://www.museumkiev.org/images/geo/exb/tezi.pdf]
3. Брусак В. Рекреаційні ресурси Галицького району як основа розвитку рекреації і туризму у Галицькому національному природному парку / В. Брусак // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Рекреаційний потенціал Прикарпаття: історія, сучасний стан, перспективи» (10-11 грудня 2009 р.). – Івано-Франківськ: Фоліант, 2009. – С.37–48.
4. Зінько Ю. В. Проблематика створення геопарків в Українських Карпатах / Ю. В. Зінько, Р. М. Гнатюк, С. Ф. Благодир // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій. – Львів: Вид. центр Львів. у-ту імені Івана Франка. – 2006. – С. 274–281.
5. Зінько Ю.В. Формування міжнародного геопарку «Скелясті Бескиди» як центру геотуризму / Ю.В.Зінько // Вісник Львів. ун-ту. Серія міжнародні відносини. – 2008. – Вип. 24. – С. 83–93.
6. Кравчук Я. Рельєф Вулканічного пасма Українських Карпат : монографія / Я. Кравчук, Я. Хомин. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 189 с.
7. Кравчук Я. Перспективи розвитку вулканічного туризму в межах Вигорлат-Гутинського пасма Українських Карпат / Я. Кравчук, О. Шевчук // Рекреаційний потенціал Прикарпаття : Історія, сучасний стан, перспективи. – Вип. 3 : Матер. Міжнар. наук. конфер. «Туризм і розвиток регіону» / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника [гол. ред. В. Клапчук]. – Івано-Франківськ : «Фоліант», 2011. – С. 261–270.
8. Шевчук О. Геопарки як форма збереження геоспадщини, розвитку геотуризму та геоосвіти / О.Шевчук. – Вісник Львівського університету. Серія геогр. – 2010. – Вип. 38. – С. 357-370.
9. Lessy i paleolit Naddniestrza halickiego (Ukraina) / pod red. T.Madeyskiej // Studia Geologica Polonica. – Vol. 119. – Krakow, 2002. – 392 s.
10. UNESCO Geoparks Programme – a new initiative to promote a global network of geoparks safeguarding and developing selected areas having significant geological features // Hundred and fifty-sixth Session. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: Executive Board. – Paris, 1999. – S. 1–4.

Кравчук Я., Богуцький А., Брусак В., Зінько Ю., Шевчук О. Проектируемые геопарки Украинских Карпат как демонстрационные модели эволюции Земли. В работе рассмотрены возможности внедрения на территории Украинских Карпат новой природоохранной категории для сохранения геонаследия – геопарков. Предложено на базе существующих геологических памятников, национальных природных и региональных ландшафтных парков создать три национальных парка: два в горных районах Украинских Карпат («Скалистые Бескиды» и «Вулканические Карпаты») и один в предгорье на границе с Подольской возвышенностью («Галицкое Приднестровье»). Проведён

геоконсервационный и геотуристическо-геообразовательный анализ каждого из проектируемых национальных геопарков. Обоснованы первоочерёдные мероприятия по планированию и организационному обеспечению формирования сети геопарков на территории Украинских Карпат.

Ключевые слова: геонаследие, геоконсервация, геотуризм, геопарк, геообразование, геолого-геоморфологические объекты.

Kravchuk Y., Bogutskiy A., Brusak V., Zin'ko Y., Shevchuk O. Planned geoparks of Ukrainian Carpathians as a demonstration model of evolution of the Earth. The paper discusses the possibility of setting up geoparks on the territory of Ukrainian Carpathians as a new nature protecting category for geoheritage conservation. The authors suggest creating a number of national geoparks on the basis of existing geological monuments, national nature parks and regional landscape parks, i.e., two geoparks in the Ukrainian Carpathians (“Rocky Beskyds” and “Volcanic Carpathians”) and one geopark in the foothills on the border of Podillya upland (“Galitske Prydnisterya”). The authors have performed geo-conservational, geo-touristic and geo-educational analysis of each of the planned national geoparks. They have also justified the high priority measures on planning and organizational support of the geopark network in Ukrainian Carpathians.

Key words: geoheritage, geoconservation, geotourism, geopark, geo-education, geological and geomorphological objects.